

**Lapsuudenaikaisten haitallisten
kokemusten (ACE) ilmeneminen
toiminnassa aikuisiällä**

Integroitu kirjallisuuskatsaus

Sanna Viille

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020
Sosiaali- ja terveysala
Toimintaterapeutti (AMK)

Tekijä(t) Viille, Sanna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä kesäkuu 2020
	Sivumäärä	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten (ACE) ilmeneminen toiminnassa aikuisiällä Integroitu kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto-ohjelma Toimintaterapeutti (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Kristiina Juntunen ja Liisa Mattila		
Toimeksiantaja(t) -		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia miten lapsuudessa koetut haitalliset kokemukset voivat ilmetä toiminnassa aikuisiällä. Tavoitteena tutkimuksessa oli koota yhteen tutkimustietoa lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten (ACE) mahdollisista vaikutuksista yksilön käyttäytymiseen, arkeen, hyvinvointiin ja toimintakykyyn, ja tarkastella tuloksia toimintaterapian teorian avulla (Transactional Model of Occupation). Ymmärryksen lisääminen tästä aiheesta auttaa toimintaterapeutteja huomioimaan ACE kokemusten merkityksen myös aikuisten toimintaterapiassa.</p> <p>Tutkimus toteutettiin integroituna kirjallisuuskatsauksena. Aineistoa haettiin PubMed, Cinahl ja Google Scholar tietokannoista, sekä manuaalisella haululla. Soveltuvia tutkimuksia valikoitui mukaan yhteensä kahdeksan. Ne olivat julkaistu vuosina 2012–2018 ja kaikki olivat englanninkielisiä. Aineisto luokiteltiin sisällön mukaan deduktiivisesti ja liitettiin tulokset toimintaterapian teoriaan (TMO).</p> <p>Kirjallisuuskatsauksen tuloksista kävi ilmi, että lapsuudenaikaisilla haitallisilla kokemuksilla on useita ilmenemismuotoja aikuisen toiminnassa. Ne voivat vaikuttaa merkittävästi yksilön terveystietoisuuteen, kuten päihteiden ongelmakäyttöön, kiintymyssuhteen muodostamiseen, työssä ja opinnoissa menestymiseen ja sitä kautta taloudelliseen hyvinvointiin, sekä koettuun elämänlaatuun.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten tunnistamisen olevan myös hyvin tärkeä osa toimintaterapeutin työtä ja traumatietoisella lähestymistavalla toimintaterapeutit voivat omalta osaltaan olla minimoimassa lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten vaikutuksia yhteiskunnassa</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset, ACE, toiminta, lapsuuden traumat, trauma, TMO, Transactional Model of Occupation		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Viille, Sanna	Type of publication Bachelor's thesis	Date June 2020 Language of publication: finnish
	Number of pages	Permission for web publication: x
Title of publication The effects of adverse childhood experiences (ACEs) to adult occupational performance Literature review		
Degree programme Occupational Therapy		
Supervisor(s) Juntunen, Kristiina and Mattila, Liisa		
Assigned by -		
Abstract <p>The purpose of this thesis was to study how adverse childhood experiences (ACEs) can manifest themselves in adult occupational performance. The aim of the study was to collect research data on the potential effects of adverse childhood experiences on individual behavior, everyday life, well-being, and functional capacity, and to review the results through occupational therapy theory (Transactional Model of Occupation). Increasing understanding of this topic will help occupational therapists to consider the significance of ACEs in occupational therapy with adults.</p> <p>The study was carried out as an integrated literature review. The material was searched in the PubMed, Cinahl and Google Scholar databases, as well as by means of manual search. A total of eight studies were selected. They were published in 2012-2018 and all were in English. The material was classified according to the content in a deductive manner and the results were compared to the theory of occupational therapy (TMO).</p> <p>According to the results, adverse childhood experiences have several forms of manifestation in adult behaviour. They can have a significant impact on the individual's health behavior, such as problematic drug use, creating an attachment relationship, success in work and studies, economic wellbeing, and the perceived quality of life.</p> <p>In conclusion, the identification of adverse childhood experiences is also a very important part of the work of an occupational therapist and, through a trauma informed approach (TIA), occupational therapists can contribute to minimizing the impact of adverse childhood experiences in society.</p>		
Keywords/tags (subjects) Adverse childhood experiences, ACEs, Transactional Model of Occupation, TMO		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys.....	4
2.1	Transactional Model of Occupation	4
2.2	Lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset (ACE)	6
3	Tarkoitus ja tavoite.....	7
4	Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen	8
4.1	Aineiston hankinta.....	8
4.2	Mukaan valikoituneet tutkimukset	11
4.3	Laadun arviointi	14
4.4	Aineiston analysointi	15
5	Kirjallisuuskatsauksen tulokset	16
5.1	Toiminnallinen suoriutuminen	17
5.2	Toiminnallinen kokemus	19
5.3	Osallistuminen	20
5.4	Toimintaan vaikuttavat elementit.....	21
6	Pohdinta.....	22
6.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	23
6.2	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	24
	Lähteet	27
	Liitteet	30
	Liite 1 Tietokannoissa käytetyt hakulausekkeet.....	30
	Liite 2 Mukaan valitut tutkimukset ja niiden keskeiset tulokset.....	31
	Liite 3 Aineiston luokittelu pääluokkaan 'Toiminnallinen suoriutuminen'	32
	Liite 4 Aineiston luokittelu pääluokkaan 'Toiminnallinen kokemus'	33
	Liite 5 Aineiston luokittelu pääluokkaan 'Osallistuminen'	34

Kuviot

Kuvio 2 ACE kokemusten mahdollinen ilmeneminen toiminnassa	17
--	----

Taulukot

Taulukko 1 Käytetyt hakusanat	9
Taulukko 2 Sisäänotto- ja poissulkukriteerit	10
Taulukko 3 Esimerkki aineiston luokittelusta	15

1 Johdanto

Lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset, eli ACE (Adverse Childhood Experiences) on käsitteenä Suomessa kohtalaisen uusi. Maailmalla aiheesta on tehty tutkimusta jo yli 20 vuotta, mutta Suomeen tietoisuus ACE vaikutuksista juuri tällä nimityksellä, on suuremmassa mittakaavassa rantautunut vasta viimeisten vuosien aikana. Suomessa järjestettiin ensimmäinen ACE-konferenssi syksyllä 2019. Aihetta on tutkittu paljon ympäri maailman viimeisten parin vuosikymmenen ajan. Tässä työssä aihetta käsitellään aikuisten toiminnan ja toimintakyvyn näkökulmasta. Toimintaa tarkastellaan tässä työssä Anne G. Fisherin ja Abbey Marterellan (2019) toiminnan teorian pohjalta (Transactional model of Occupation).

Lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset ovat stressaavia tai traumaattisia tapahtumia, joita lapsi tai nuori kohtaa ennen täysi-ikäisyyttään. Näihin kokemuksiin luetaan erilaiset hyväksikäytöt ja laiminlyönnit, perheväkivalta, päihteidenkäyttö perheessä, mielenterveyden häiriöt perheessä, vanhempien ero, perheenjäsenen joutuminen vankilaan tai vanhemman menettäminen. Käsite ACE on lähtöisin amerikkalaisten tutkijoiden Vincent Felittin ja Robert Andan tutkimustyöstä jo 90-luvun lopulta. Sen jälkeen aiheen ympärillä on tehty runsaasti tutkimustyötä ja lapsuuden traumakokemukset on liitetty useisiin somaattisiin sairauksiin ja mielenterveyden häiriöihin. (Preventing Adverse Childhood Experiences 2019.) ACE kokemuksista suhteessa toimintaan, toiminnalliseen osallistumiseen tai toimintakykyyn ei ole juurikaan tehty tutkimuksia, joten tämä työ samalla selvittää saadaanko tällä näkökulmalla jotain lisähyötyä. Whitney (2020) on kirjoittanut artikkelin toimintaterapeutin roolista ACE kokemusten ennaltaehkäisyssä. Artikkelissa listataan muutamia keskeisiä asioita, joita toimintaterapeutit voisivat tehdä ACE kokemusten vähentämiseksi. Yhdeksi keskeiseksi asiaksi artikkelissa Whitney (2020) nostaa lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten liittämisen toimintaterapian teoriaan ja traumatietoisuuden lisäämisen terapeuttien keskuudessa.

Ajatus tähän työhön lähti tekijän omasta mielenkiinnosta aiheeseen ja halusta selvittää oman, sekä työssään kohtaamien asiakkaiden, toiminnan taustaa ja lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten yhteyttä siihen.

2 Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön toimintaterapian teoriaksi valikoitui Anne G. Fisherin ja Marterellan (2019) kehittämän malli; Transactional Model of Occupation, koska se ottaa huomioon toiminnassa ihmisen kokonaisvaltaisuuden ja eri osa-alueiden väliset yhteydet ja vaikutukset toisiinsa. Fisher & Marterella (2019, 17) jakavat teoriassaan toiminnan kolmeen eri osa-alueeseen ja seitsemään niihin vaikuttavaan elementtiin, jotka auttavat tarkastelemaan toimintaa tarkemmin. Mallissa korostuu se, ettei yksilöä voi erottaa hänen ympäristöstään tai historiastaan, eikä mitään osa-aluetta voi tarkastella vain yksinään. Lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten osalta työssä avataan käsitettä ACE (Adverse Childhood Experiences) ja tarkastellaan hieman käsitteen taustaa.

2.1 Transactional Model of Occupation

Toimintaa voidaan tarkastella monella eri tavalla. Tässä työssä keskitytään toiminnallisen suoriutumisen (occupational performance), toiminnan kokemisen (occupational experience) ja osallistumisen (participation) tarkasteluun ja siihen kuinka lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset voivat ilmetä näissä osa-alueissa. Suomennot Fisherin ja Marterellan teoriasta eivät ole virallisia, joten siksi työssä käytetään niiden rinnalla alkuperäisiä englanninkielisiä termejä.

Toiminnallinen suoriutuminen (occupational performance) termiä käytetään siitä toiminnasta, jota voidaan silmin havainnoida. Toimintaa voidaan havainnolla laajalla perspektiivillä ja luokitella sitä erilaisiin kategorioihin, kuten päivittäiset toiminnat, vapaa-ajan toiminnat tai esimerkiksi sosiaalinen aktiivisuus. Toiminnallista suoriutumista havainnoidessa voidaan keskittyä myös yksittäisiin tekoihin, jotka yhdessä muodostavat toiminnan. (Fisher & Marterella 2019, 19.) Esimerkiksi ruokailu on sarja pienempiä tekoja, kuten haarukan ottaminen käteen, ruuan ottaminen haarukkaan ja haarukan vieminen suuhun.

Merkityksen tehdylle toiminnalle määrittää yksilön kokemus toiminnasta (occupational experience). Kokemus on aina yksilöllinen. Sitä voidaan havainnoida sanattomasta viestinnästä, mutta silloin tulee muistaa, että siinä on riski tulkinnalle. Parhaiten yksilöllinen kokemus saadaan selville yksilön itsensä kertomana. Esimerkiksi kaksi henkilöä voivat kokea saman toiminnan aivan päinvastaisilla tavoilla tai kokemus voi olla tilanteeseen tai aikaan sidottu. Toimintaterapeutin tulisi aina yrittää ymmärtää asiakkaan omaa kokemusta toiminnasta. (Fisher & Marterella 2019, 20–21.)

Fisher ja Marterella (2019, 21) ovat teoriassaan yhdistäneet toiminnallisen sitoutumisen (occupational engagement), toimintaan sitoutumisen (engaging in occupation) ja osallistumisen (participation) synonyymeiksi. Tässä työssä käytetään termiä osallistuminen (participation). Osallistuminen tapahtuu, kun suoritetaan ja koetaan toimintaa. Osallistumisen tason määrittää yksilön kokemus toiminnasta. Huomattavaa on, että vaikka havainnoissa yksilön toimintaa osallistuminen voi näyttää passiiviselta, voi yksilö silti olla sitoutunut toimintaan ja kokea osallistuvansa. Toimintaan osallistumisen tasoon vaikuttaa toiminnan merkitys yksilölle ja se, kuinka se vastaa yksilön arvoja. (Fisher & Marterella 2019, 22–23.)

Fisher ja Marterella (2019) ovat jaotelleet toimintaan vaikuttavat elementit seuraavasti: Sosiokulttuurisilla elementeillä (sociocultural elements) tarkoitetaan yhteisön sääntöjä, säädöksiä ja normeja, joiden mukaan yksilön oletetaan elävän. Sosiokulttuuristen elementtien kautta voidaan tarkastella kuinka ympäristön asenteet ja odotukset vaikuttavat yksilön toimintaan sitoutumiseen. Näiden avulla voidaan ymmärtää paremmin yksilön toimintaa ja nähdä ympäristön vaikutus siihen. Geopoliittisiin elementteihin (geopolitical elements) luetaan maantieteelliset, poliittiset ja taloudelliset tilanteet, sekä päätökset ja käytännöt, jotka vaikuttavat käytettävissä oleviin resursseihin. Esimerkiksi se mihin terveyden- tai sosiaalihuollon palveluihin yksilöllä on oikeus. Ajalliset elementit (temporal elements) puolestaan muistuttavat kiinnittämään huomiota toiminnan ajallisiin ulottuvuuksiin, kuten menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Toiminnasta suoriutumiseen vaikuttavat yksilön aiempi suoriutuminen ja kokemukset, sekä osallistumisen taso. Toiminta on myös usein sidonnainen tiettyyn vuodenaikaan, kellon aikaan tai se voi vaatia jaksotusta tietyssä järjestyksessä. Sosiaalinen ympäristö (the elements of social environment) käsittää

muut ihmiset ja eläimet, jotka vaikuttavat yksilön sen hetkiseen toimintaan. Sosiaalista ympäristöä tarkasteltaessa on tärkeää huomioida myös ihmissuhteiden laatu, merkitykset ja odotukset, sekä niiden vaikutukset toimintaan. Fyysinen ympäristö (the elements of physical environment) käsittää tilat ja käytettävissä olevat työvälineet, kuten työkalut, vaatteet, ruoan, ruokailuvälineet ja digilaitteet. Fyysiseen ympäristöön luetaan myös digitaalinen ympäristö, kuten sosiaalinen media, nettisivut ja virtuaalitodellisuus. Sosiaalinen ja fyysinen ympäristö käsitellään usein yhtenä elementtinä, koska ne linkittyvät niin vahvasti toisiinsa. Yksilötekijöillä (client elements) puolestaan tarkoitetaan kaikkia yksilön sisäisiä ominaisuuksia. Niihin kuuluvat henkilökohtaiset tekijät (ikä, sukupuoli, elämänvaihe ja taustat), tavat, rutiinit, rituaalit, roolit, asenteet, uskomukset, kiinnostukset, arvot, halut, tavoitteet ja kehon toiminnot (hermosto, lihaksisto, psyykkiset- ja kognitiiviset toiminnot). Tehtäväelementit (task elements) tarkoittavat toiminnalle asetettuja odotuksia liittyen esimerkiksi rakenteeseen, ajoitukseen, välineisiin ja materiaaleihin. On tärkeää huomioida, että TMO mallissa korostetaan sitä, miten kaikki nämä kaikki elementit vaikuttavat toisiinsa, sekä toimintaan, eikä mitään voi jättää huomioimatta. (Fisher & Marterella 2019, 15–26.)

2.2 Lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset (ACE)

Yleisesti lapsuuden aikaisiin haitallisiin kokemuksiin luetaan henkinen ja fyysinen väkivalta ja laiminlyönti, seksuaalinen hyväksikäyttö, perheenjäsenen päihteiden käyttö, vanhempien ero, väkivalta perheen sisällä, perheenjäsenen joutuminen vankilaan sekä perheenjäsenen mielenterveyden ongelmat tai kuolema (Burke Harris 2019, 305; Preventing Adverse Childhood Experiences 2019; Felitti & Anda 1998). Myös pitkään jatkunut koulukiusaaminen, vaikea köyhyys ja yksittäiset traumaattiset kokemukset lasketaan usein lapsuudenaikaisiin haitallisiin kokemuksiin.

ACE tutkimus lähti liikkeelle amerikkalaisesta laihdutusohjelmasta 80-luvulla. Tutkijat kiinnostuivat siitä, miksi niin moni osallistujista keskeytti ohjelman. Lopulta tutkimuksessa selvisi, että liikalihavuuden taustalla oli usein seksuaalista hyväksikäyttöä tai muunlaisia traumaattisia kokemuksia lapsuudessa. Liikasyöminen osoittautui selviytymiskeinoksi näistä haitallisista kokemuksista. (Felitti & Anda 2010.)

ACE kokemusten kartoittamiseksi on tehty lomake, joka on jo USA:ssa laajalti käytössä terveydenhuollossa. Suomeksi tämä pisteytyslomake on toistaiseksi julkaistu vain Nadine Burke Harrisin teoksessa *Syvälle ulottuvat juuret* (2019, 305). Harris on tehnyt uransa USA:ssa lastenlääkärinä ja pyrkinyt edistämään traumatietoisuutta terveydenhuollossa. Samaa lomaketta tai sen muunnoksia on käytetty useissa ACE tutkimuksissa ja siitä saatua pistemäärää on verrattu tutkittavan aiheen esiintymiseen.

Lapsuuden aikaisilla haitallisilla kokemuksilla on tutkitusti havaittu olevan kauaskantoisia negatiivisia vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin. Nämä kokemukset voivat lisätä riskiä sukupuolitauteihin, vanhemmuuden ja lapsen terveyden ongelmiin, teiniraskauksiin, lukuisiin kroonisiin sairauksiin, syöpään, diabetekseen, sydänsairauksiin ja itsemurhaan. ACE kokemukset ja epävakaat elinolosuhteet, kuten esimerkiksi jatkuva muuttaminen tai pula ruuasta, voivat aiheuttaa haitallista stressiä (toxic stress). Tämä voi pitkään jatkuessaan muokata aivojen kehitystä ja vaikuttaa keskittymiseen, päätösten tekoon, oppimiseen ja stressin hallintaan. Lapsilla, jotka ovat kasvaneet haitallisen stressin ympäröimänä, voi olla vanhempana vaikeuksia muodostaa terveitä ja vakaita ihmissuhteita. He voivat kärsiä myös taloudellisista vaikeuksista ja masennuksesta. Nämä vaikutukset voivat siirtyä myös seuraavalle sukupolvelle. (Preventing Adverse Childhood Experiences 2019.)

3 Tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella uusimpien tutkimustulosten kautta, miten lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset (ACE) voivat ilmetä toiminnassa aikuisena. Työn tavoitteena on tuottaa tiivistettyä tietoa lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten ilmenemisestä yksilön toiminnassa aikuisena ja yhdistää sitä toimintaterapian teoriaan.

Työn keskeisin tutkimuskysymys on:

Kuinka lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset voivat ilmetä toiminnassa aikuisena?

4 Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen

Tämä työ on toteutettu integroituna kirjallisuuskatsauksena, jonka tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa jo tutkitusta aiheesta. Tyypillistä integroidulle kirjallisuuskatsaukselle on, että tutkimuskysymykset ovat laajoja ja tarkoituksena on kuvata tutkittavaa ilmiötä monipuolisesti. Integroitu kirjallisuuskatsaus mahdollistaa kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten tutkimustulosten yhdistämisen ja eri menetelmin tuotetun tutkimustiedon kuvaamisen. Tässä kirjallisuuskatsauksessa edettiin Stoltin (2015, 107–110) suosittelemien vaiheiden mukaisesti. Tutkimuskysymys asetettiin laajaksi, koska haluttiin saada laaja käsitys tarkasteltavasta ilmiöstä. Työssä raportoidaan tutkimuksen eri vaiheista ja tuloksista. Tämän kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva siitä, millä eri tavoilla lapsuudessa koetut traumaattiset kokemukset voivat näkyä toiminnassa aikuisiällä.

4.1 Aineiston hankinta

Seuraava vaihe integroidussa kirjallisuuskatsauksessa on aineiston keruu (Stolt 2015, 107). Aiheeseen tutustuminen aloitettiin tekemällä satunnaisia hakuja eri tietokannoista ja lukemalla millaisia tutkimuksia aiheesta on tehty. Pääsääntöisesti löydetty tutkimukset käsittelevät lapsuuden haitallisten kokemusten vaikutusta erilaisten somaattisten sairauksien esiintyvyyteen ja mielenterveyteen. Aihetta käsittelevistä tutkimuksista poimittiin muutamia hakusanoja, joilla kokeiltiin uusia hakuja.

Keskeisiksi käsitteiksi tässä työssä muodostui käytettävän teorian (TMO) pohjalta termit ”occupational performance”, ”occupational experience” ja ”participation”. Lapsuuden aikaisia haitallisia kokemuksia kuvataan tutkimuksissa ja kirjallisuudessa useimmiten termein; ”adverce childhood experiences”, ”ACEs”, ”childhood trauma”, ”childhood neglect” tai ”child abuse”. Näitä käsitteitä yhdistelemällä lähdettiin kokeilemaan erilaisia hakuja, mutta ne eivät tuottaneet tulosta. Toimintaterapian termistöä ei ole juurikaan liitetty ACE tutkimukseen. Seuraavaksi etsittiin toimintaterapian käsitteille rinnakkaista termistöä Finton:n avulla. Sieltä valituiksi tulivat termit ”functional status” ja ”functional capacity”. Näiden hakusanojen avulla löytyneistä tutkimuksista tuli esille vielä uusia termejä, jotka sopivat tutkimusaiheeseen; nämä olivat

”well-being”, ”quality of life”, ”functional impairment” ja ”behavior”. Näitä hakusanoja yhdistelemässä saatiin tulokseksi useita työhön soveltuvia tutkimuksia.

Taulukko 1 Käytetyt hakusanat

	AND		AND	
adverse childhood experiences		functional capacity		adult
ACEs		functional status		
childhood trauma		functional impairment		
childhood neglect		behavior		
child abuse		wellbeing		
		quality of life		

Alustavia hakuja tehtiin eri tietokannoista; kuten PubMed, Cinahl, OTseeker, Cochrane ja Google Scholar. Lopullisiksi tietokannoiksi valikoituivat PubMed, Cinahl ja Google scholar. Koehakujen perusteella päädyttiin käyttämään lapsuuden haitallisista kokemuksista vain termiä ’adverse childhood experiences’, koska se esiintyi kuitenkin kaikissa aihetta käsittelevissä tutkimuksissa. Pois lukien Cinahl -tietokanta, jossa useampi hakusana näytti tuottavan kuitenkin parempia tuloksia.

Hakuja tehtiin erilaisilla hakuyhdistelmillä ja tutkimuksia rajattiin taulukossa 2 esitetyin sisäänotto- ja poissulkukriteerein. Tuloksista rajattiin pois 10 vuotta vanhemmat tutkimukset ja tutkimukset, jotka käsittelevät lapsuuden traumaattisten kokemusten yhteyttä erilaisten sairauksien esiintymiseen tai kehitysvammaisuuteen. Tuloksia rajattiin pois myös kielen ja maksullisuuden perusteella. Mukaan valikoitui tutkimukset,

jonka olivat saatavilla koulun käyttöoikeuksien kautta kokotekstinä tai ilmaiseksi kaikkien saatavilla verkossa.

Taulukko 2 Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Julkaistu 1.1.2010 jälkeen	Julkaistu ennen 1.1.2010
Julkaisukieli suomi tai englanti	Julkaisukieli jokin muu
Tutkimus käsittelee lapsuuden haitallisia kokemuksia ja niiden vaikutuksia aikuisena	Tutkimus käsittelee lapsuuden haitallisten kokemusten vaikutusta somaattisiin sairauksiin
Tutkimus käsittelee toimintakykyä, käyttäytymistä tai elämänlaatua	Tutkimus ei vastaa tutkimuskysymykseen
Tutkimus on saatavilla ilmaiseksi kokotekstinä	Tutkimus on maksullinen
Tutkimus käsittelee aikuisia	Tutkimus ei käsittele aikuisia

Tehdyillä hauilla löytyi yhteensä 136 tutkimusta, joista abstraktien perusteella mukaan soveltuvia tutkimuksia oli 9 kappaletta. Tarkemmat hakulausekkeet, tietokannat ja löydetyt tutkimukset ovat koottuina liitteeseen 1. Stolt (2016, 111) kehottaa liittämään aineiston hankintaan myös valittujen tutkimusten lähdeluetteloiden tarkistamisen mahdollisen lisäaineiston saamiseksi. Manuaalista hakua tehtiin näiden mukaan valittujen tutkimusten lähdeluetteloista ja niistä mukaan valikoitui vielä yksi tutkimus.

Tarkemman tarkastelun tavoitteena oli karsia löytyneistä tutkimuksista ne, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen ja tuottivat tietoa yksilön toiminnasta. Tarkemmassa tarkastelussa tutkimuksista jäi pois kaksi, koska niiden tutkimusasetelmat ja tulokset olivat hyvin samanlaisia kuin jo mukaan valituissa, eivätkä ne olisi tuoneet enää mitään lisäarvoa katsaukseen. Mukaan valikoitui siis yhteensä 8 tutkimusta.

4.2 Mukaan valikoituneet tutkimukset

Mukaan valikoituneet tutkimukset ovat julkaistu vuosien 2012-2018 aikana. Tutkimuksista kolme on tehty Yhdysvalloissa, kaksi Islannissa ja kolme Englannissa. Englantilaisista tutkimuksista yksi tarkastelee kahdeksaa itäisen Euroopan maata. Kaksi tutkimuksista on pitkittäistutkimuksia, yksi survey-tutkimus, kaksi laadullista narratiivia ja loput kolme ovat poikittaistutkimuksia. Survey-tutkimuksessa osallistujille on lähetetty kyselylomake, muut tutkimukset ovat toteutettu haastattelemalla. Tutkimuksissa on kartoitettu lapsuuden haitallisia kokemuksia hieman eri tavoin. Yhdessä tutkimuksessa haitallisiin kokemuksiin on huomioitu myös turvaton naapurusto, terveydentila lapsuudessa ja vanhempien koulutustaso, vastaavasti tässä tutkimuksessa ei ole huomioitu hyväksikäyttöä tai laiminlyöntiä haitallisiin kokemuksiin. Narratiiveissa on taas keskitytty ainoastaan seksuaalisen hyväksikäytön seurauksiin. Narratiivit valikoituivat mukaan antamaan tutkimuksen tuloksiin hieman konkretiaa ja henkilökohtaisia pohdintoja haitallisten kokemusten seurauksista.

Tämän opinnäytetyön kannalta sillä, mitkä asiat ovat laskettu mukaan lapsuuden haitallisiin kokemuksiin, ei ole juurikaan merkitystä. Tämä työ tarkastelee yleisesti lapsuuden haitallisten kokemusten mahdollista ilmenemistä yksilön toiminnassa, eikä pyri erottelemaan eri kokemusten vaikutuksia. Seuraavassa lyhyesti mukaan tarkasteluun valittujen tutkimusten tutkimusasetelmat, otannat ja tulokset. Keskeiset tiedot tutkimuksista on myös koottu liitteeseen 2.

Ensimmäisessä tutkimuksessa Huges ym. (2016) tutkivat lapsuuden haitallisten kokemusten suhdetta mielenterveyteen ja tyytyväisyyteen. Tutkimukseen osallistui 3885 englantilaista aikuistaloutta, joissa tutkijat vierailivat useita kertoja tutkimuksen

aikana. Tutkimukseen osallistujat täyttivät kyselyn elämäntavoistaan, terveydentilastaan, henkisestä hyvinvoinnistaan, tyytyväisyydestä elämäänsä ja altistumisestaan haitallisille kokemuksille ennen 18 ikävuotta. Kysely toteutettiin haastatteluna käyttäen apuna tablettia tai paperilomaketta. Henkistä hyvinvointia mitattiin Short Warwick-Edinburgh Mental Wellbeing Scale (SWEMWBS) avulla. Lapsuuden haitallisia kokemuksia kartoitettiin yhdeksän kohtaisella kyselyllä. Haitallisiin kokemuksiin luettiin fyysinen, henkinen ja seksuaalinen hyväksikäyttö, vanhempien ero, perheväkivalta, perheenjäsenen mielenterveysongelma, alkoholin tai huumausaineiden käyttö tai vangitseminen.

Laditka & Laditka (2018) tutkivat lapsuuden haitallisten kokemusten suhdetta toiminnalliseen tilaan/toimintakykyyn. Tutkimukseen osallistui vuosina 1992–2013, 6705 Afrikan-amerikkalaista, latinalaisamerikkalaista ja valkoihoista aikuista miestä ja naista. Tutkimuksessa käytettiin kahta kyselyä, joilla kartoitettiin osallistujien lapsuuden haitallisia kokemuksia ja nykyistä elämän tilannetta (Panel Study of Income Dynamics (PSID) ja Childhood Retrospective Circumstances Study (CRCS)). Tutkimus toteutettiin pitkittäistutkimuksena. Tutkimuksessa lapsuuden haitalliset kokemukset oli jaettu neljään eri alueeseen; sosioekonomisiin ongelmiin, haitallisiin perheoloihin, haitalliseen terveydentilaan, uhriksi joutumiseen lapsuudessa.

Kolmas tarkasteltu tutkimus oli takautuva poikittaistutkimus, johon osallistui 1567 asukasta, iältään 18–70, Yhdistyneestä Kuningaskunnasta. Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia yhteyttä ACE kokemusten ja huonojen terveys- ja sosiaalitulosten välillä. Tutkimuksessa on tutkittu lapsuuden haitallisten kokemusten mahdollisuutta ennustajina huonolle käyttäytymiselle, huonolle terveydentilalle, rikollisuudelle ja koulutustasolle. Hyvinvointia tutkimuksessa kartoitettiin Short Warwick-Edinburgh Mental Wellbeing Scale, eli SWEMWBS-kyselyllä ja osallistujien BMI:lla. Lapsuuden haitallisia kokemuksia kartoitettiin erillisellä ACE-kyselyllä, joka sisälsi haitalliset perheolot (vanhemman päihde- tai mielenterveysongelma, itsetuhoisuus tai rikollisuus), vanhempien eron, perheensisäisen henkisen- tai fyysisenväkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön. Osallistujien alkoholinkäyttöä tarkasteltiin AUDIT- kyselyn avulla. Tutkimus suoritettiin haastatellen. (Bellis ym. 2013.)

Giovanelli & kump. (2016) tutkivat lapsuuden haitallisia kokemuksia köyhässä kaupunkiympäristössä ja niiden yhteyttä aikuisten hyvinvointiin. Tutkimuksessa tarkasteltiin haitallisten kokemusten vaikutusta koulutuksen saavuttamiseen, sosioekonomiseen asemaan, rikollisuuteen, mielenterveyteen ja terveystyöikäytymiseen aikuisena. Lähes kaksikolmasosa vastaajista oli kärsinyt lapsuudessaan yhdestä tai useammasta haitallisesta kokemuksesta. Tutkimuksessa lapsuuden haitallisiksi kokemuksiksi luettiin vanhempien ero tai vanhemman poissaolo, vanhemman, sisaruksen tai läheisen ystävän kuolema, toistuvat riidat perheessä, vanhemman päihteidenkäyttö, väkivallan näkeminen tai väkivallan kohteena oleminen, fyysinen tai seksuaalinen hyväksikäyttö ja laiminlyönti. Tutkimuksessa hyödynnettiin Chicagossa aiemmin tehtyä tutkimusta ja siitä mukaan valittiin vuosina 1979–1980 syntyneitä köyhillä alueilla eläneitä osallistujia. Osallistujat vastasivat 22–24-vuoden ikäisinä kyselyyn, jossa kartoitettiin heidän lapsuutensa haitallisia kokemuksia ja nykyistä elämäntilannetta.

Salinas-Miranda & kump. (2015) selvittivät poikittaistutkimuksessaan, millä tavoilla lapsuuden haitalliset kokemukset vaikuttavat terveyteen liittyvään elämänlaatuun (health-related quality of life -HRQoL) pienituloisten keskuudessa Floridassa. Tutkimus toteutettiin vuosina 2013–2014 201 kotitaloudessa. Osallistujat vastasivat haastateltuina 63-kohtaiseen kyselyyn, jossa kartoitettiin heidän stressitasoaan, nukkumistaan, tupakointia, alkoholin käyttöä, fyysistä aktiivisuutta, hedelmien ja kasvien syöntiä ja sosiaalista tukea, sekä heidän koettua terveydentilaansa ja lapsuudessa koettuja haitallisia kokemuksia. Tässä tutkimuksessa lapsuuden aikaisia haitallisia kokemuksia kartoitettiin 10 kohtaisella kyselyllä (Brief Family History Questionnaire), joka käsitteli henkisen, fyysisen ja seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin, perheenjäsenen mielenterveys- ja päihdeongelmat, sekä itsetuhoisuuden ja vangitsemisen.

Bellis & kump. (2014) tutkivat survey-tutkimuksessaan Itä-Eurooppalaisten nuorten aikuisten terveystyöikäytymistä ja sen yhteyttä lapsuudessa koettuihin haitallisiin kokemuksiin. Kyselyt toteutettiin kahdeksassa eri maassa itäisessä Euroopassa (Albaniassa, Latviassa, Liettuaassa, Montenegrossa, Romaniassa, Venäjällä, Makedoniassa ja Turkissa). Kyselyyn osallistui yhteensä 10696 nuorta aikuista, iältään 18–25 vuotta. Osallistujat valittiin korkeakoulu- tai yliopisto-opiskelijoiden keskuudesta. Jokainen osallistuja vastasi kahteen kyselyyn, toinen käsitteli lapsuuden haitallisia kokemuksia

ja toinen terveydelle haitallista käyttäytymistä. Lapsuuden haitallisiin kokemuksiin mukaan luettiin fyysinen väkivalta, perheenjäsenen alkoholi- tai huumeongelma, äitiin kohdistunut väkivalta, vanhempien ero, henkinen laiminlyönti, perheenjäsenen masennus tai itsetuhoisuus, henkinen väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö ja perheenjäsenen vangitseminen. Kyselyssä tarkasteltiin myös vanhempien koulutustasoa. Terveydelle haitallista käyttäytymistä kyselyssä tarkasteltiin tupakoinnin, fyysisen aktiivisuuden, seksipartnereiden, alle 16-vuotiaana koettujen seksuaalikokemusten määrään, huumeiden ja alkoholin käytön ja itsemurhayritysten avulla.

Kaksi viimeistä tutkimusta käsitellään yhdessä, koska ne ovat tutkimusasetelmaltaan samanlaisia, toisessa kohderyhmänä ovat miehet ja toisessa naiset. Tutkimusten tarkoitus oli selvittää laadullisella tutkimuksella, millaisia seurauksia seksuaalisella hyväksikäytöllä on terveyteen ja hyvinvointiin. Tutkimukset on tehty Islannissa ja niissä on haastateltu jokaista osallistujaa kahdesti. Tutkimuksiin osallistui seitsemän naista ja seitsemän miestä. Tutkimuksissa kuvataan selkeästi, millaisia vaikutuksia osallistujat olivat kokeneet seksuaalisella hyväksikäytöllä olleen heidän elämänsä eri osa-alueilla. (Sigurdardottir & Halldorsdottir 2012; Sigurdardottir & Halldorsdottir 2013.)

4.3 Laadun arviointi

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden lisäämiseksi mukaan valikoituneiden tutkimusten laatua arvioitiin Joanna Briggs Instituutin (JBI) laatimien tutkimusten arviointikriteeristöjen mukaan. Koska kirjallisuuskatsauksella on vain yksi tekijä, ei laatua voitu arvioida kahden tutkijan toimesta, kuten arviointikriteeristö suosittaa. (Tutkimusten arviointikriteeristöt n.d.) Stolt (2016, 112) suosittelee tarkistuslistojen käyttöä aina kun mahdollista, mutta muistuttaa ettei integroidussa kirjallisuuskatsauksessa se ole aina mahdollista. Tässä katsauksessa oli mukana erityyppisiä tutkimuksia ja niille jokaiselle löytyi omat tarkistuslistansa. Tämän katsauksen kohdalla arviointilistoja voitiin käyttää kaikkien tutkimusten kohdalla. Kaikki tutkimukset läpäisivät kriteeristön, eikä yksikään pudonnut tässä vaiheessa pois.

4.4 Aineiston analysointi

Tutkimusten laadun arvioinnin jälkeen alkaa aineiston käsittelyvaihe. Aineiston käsittelyn ensisijainen tehtävä on vastata tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymykseen. Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on koota yhteen tietoa lapsuuden-aikaisten haitallisten kokemusten ilmenemisestä toiminnassa ja verrata sitä toimintaterapian teoriaan. Tarkasteltavat tutkimukset ovat erityyppisiä ja tarkoituksena katsauksessa on tutkia ilmiötä ja sen piirteitä, joten käsittelytavaksi valikoitui kuvaileva luokittelu. (Stolt 2016, 81–82.)

Aineiston luokittelu tässä katsauksessa tapahtuu deduktiivisesti, eli suhteessa ennalta määrättyyn analyysirunkoon (Stolt 2016, 82). Opinnäytetyön taustateoriaksi valittu Transactional Model of Occupation (TMO) edustaa tässä teoriaa, jonka käsitteisiin analysoidut tutkimustulokset liitetään. Taulukossa 3 on esitetty esimerkki tästä luokittelusta. Kokonaisuudessaan aineiston luokittelu löytyy liitteistä 3–5.

Taulukko 3 Esimerkki aineiston luokittelusta

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka
“the population prevalence of IADL impairment, ADL difficulty, and ADL dependency was significantly higher for women reporting 4+ adversities”	IADL kyvyttömyys, ADL vaikeudet ja ADL riippuvuus	Päivittäiset toiminnot	Toiminnallinen suoriutuminen (Occupational performance)
“ have problems with touching and hugging their children and with being touched by them.”	Vaikeus koskea ja ottaa kosketuksia vastaan omalta lapselta	Vanhemmuus	<i>Havainnoitavissa oleva toiminta</i>
“ Some have tended to be over-protective fathers”	Ylihuolehtiminen		

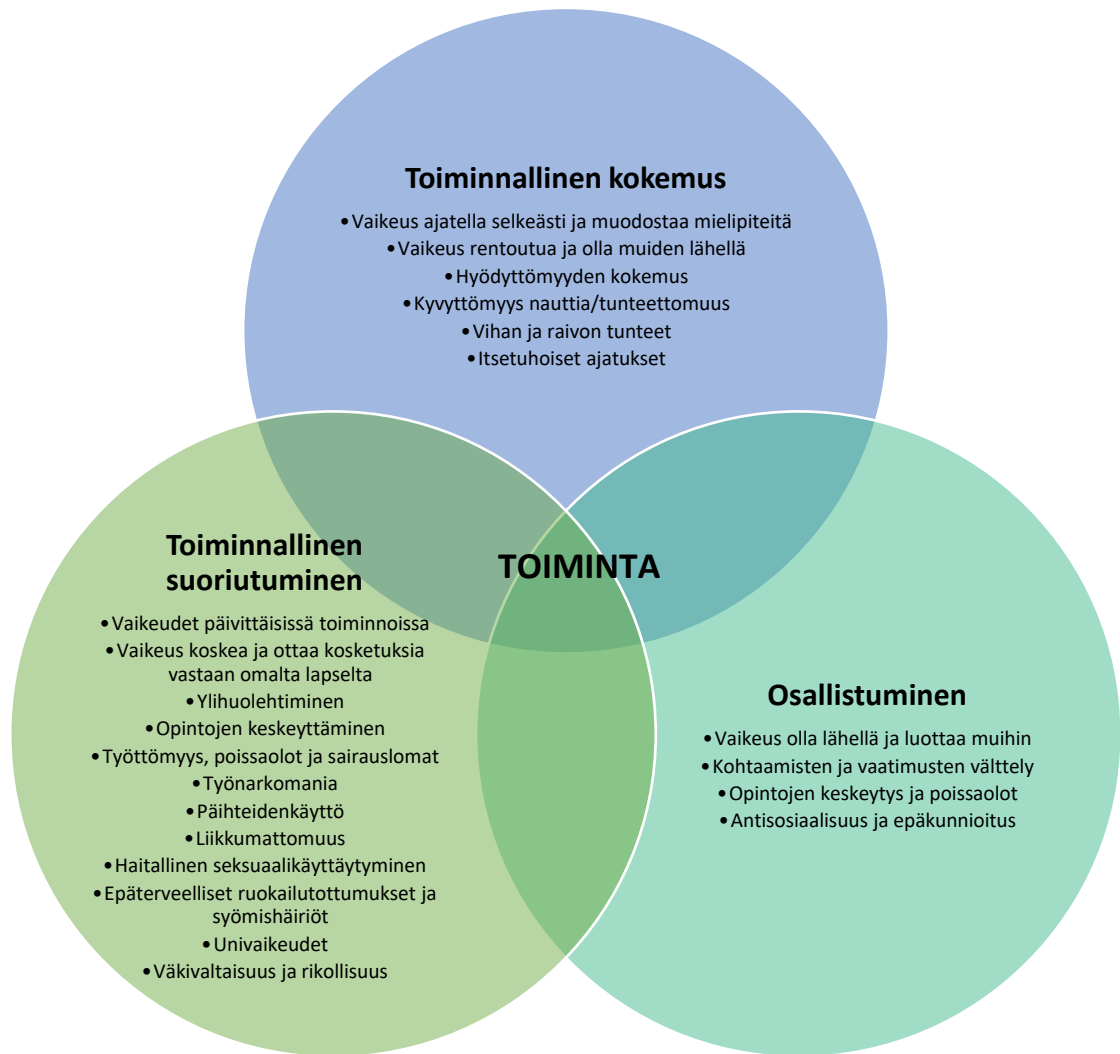
Aineistoa käytiin läpi kooten sieltä sellaiset ilmaukset taulukkoon, jotka vastasivat tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykseen. Aineistosta löytyneet ilmaukset

pelkistettiin ja sen jälkeen lajiteltiin yhtäläisyyksien perusteella sopiviin alaluokkiin. Nämä alaluokat sovitettiin TMO-teorian mukaisiin pääluokkiin; toiminnalliseen suoriutumiseen, toiminnalliseen kokemukseen ja osallistumiseen.

5 Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Tarkasteltujen kahdeksan tutkimuksen tuloksista kävi selvästi ilmi, että lapsuudenaikaisilla haitallisilla kokemuksilla on hyvin moninaiset seuraukset. Haitallisten kokemusten vaikutukset voivat näkyä suoriutumisenä päivittäisistä toimista, päihteiden ongelmakäyttönä, vääristyneenä suhtautumisena ruokaan tai univaikeuksina. Haitalliset kokemukset voivat vaikuttaa myös henkilön sosiaalisten suhteiden muodostamiseen, vaikeutena luottaa toisiin ihmisiin ja ongelmina vanhemmuudessa. Tutkimukset toivat esille myös, että opinnoissa suoriutuminen ja työelämässä menestyminen vaikeutuvat mitä enemmän henkilöllä on lapsuuden haitallisia kokemuksia. Ne, joilla oli neljä tai useampia haitallisia kokemuksia, todennäköisemmin kärsivät masennuksesta, elivät epäterveellisesti, tuomittiin rikoksesta, eivät kouluttautuneet ja toimivat matalapalkkaisissa ammateissa.

Tässä viimeisessä kirjallisuuskatsauksen vaiheessa kuvataan ja tarkastellaan tuloksia peilaten niitä Fisherin ja Marterellan (2019) toiminnan teoriaan (Stolt 2016, 84). Tulokset kuvataan suhteessa toiminnalliseen suoriutumiseen (occupational performance), kokemukseen toiminnasta (occupational experience) ja osallistumiseen (participation). Sen lisäksi tarkastellaan tuloksia toimintaan vaikuttavien elementtien näkökulmasta. Tässä työssä ollaan kiinnostuneita siitä, millaisilla eri tavoilla lapsuudessa koetut haitalliset kokemukset voivat näyttäytyä toiminnassa myöhemmässä elämässä. Kuviossa 2 on koottu yhteen millaisilla tavoilla tarkastellun aineiston perusteella ACE kokemukset voivat ilmeitä yksilön toiminnassa TMO teoriaan pohjautuen. Tulokset on raportoitu käyttäen aineiston analyysissä saatuja pelkistettyjä ilmauksia, koska niiden avulla saadaan tarkempi ja yksityiskohtaisempi kuva siitä millaisia arjen haasteita ACE kokemukset voivat tuoda mukanaan.

Kuvio 1 ACE kokemusten mahdollinen ilmeneminen toiminnassa

5.1 Toiminnallinen suoriutuminen

Toiminnallisella suoriutumisella (occupational performance) tarkoitetaan silmin havainnoitavaa toimintaa ja sen laatua (Fisher ym. 2019, 19). Toimintaa voidaan luokitella erilaisiin kategorioihin, kuten päivittäiset toiminnot tai sosiaalinen aktiivisuus. Kirjallisuuskatsauksen tuloksissa kävi ilmi, että lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset voivat näkyä useilla eri osa-alueilla yksilön havainnoitavassa toiminnassa ja valinnoissa. Seuraavassa esitellään alaluokittain tutkittavasta materiaalista tehdyt löydökset koskien toiminnallista suoriutumista.

Päivittäiset toiminnot

Yhdessä tutkimuksista (Laditka & Laditka 2018) tarkasteltiin lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten suhdetta toimintakykyyn aikuisena. Tutkimuksessa osallistujilta kysyttiin heidän kokemaansa kyvyttömyyttä suoriutua IADL toiminnoista, vaikeuksista ADL toiminnoissa ja riippuvuutta toisten avusta ADL toiminnoissa. IADL toimintoja ovat ruuan valmistaminen, ostosten tekeminen, rahan käsittely, puhelimen käyttö, kotitöiden tekeminen. ADL toiminnoiksi luetaan peseytyminen, syöminen, pukeutuminen, sänkyyn/istumaan meno tai sieltä ylös nouseminen, kävely, ulkoilu ja wc:ssä käyminen. Nämä ovat toimintoja, joista toimintaterapeutti usein on kiinnostunut ja joihin interventiot kohdistetaan. Tutkimuksen mukaan niillä henkilöillä, joilla oli 4 tai enemmän lapsuudessa koettuja haitallisia kokemuksia, oli merkittävästi enemmän vaikeuksia suoriutua näistä päivittäisistä toiminnoista.

Terveydelle haitallinen käyttäytyminen

Mukaan valituista tutkimuksista kaksi keskittyi tarkastelemaan terveystyöskäytännön, tai toisin sanoen terveydelle haitallisen käyttäytymisen, suhdetta lapsuuden haitallisiin kokemuksiin (Bellis ym. 2013; Bellis ym. 2014). Terveydelle haitalliseksi käyttäytymiseksi luokiteltiin päihteiden käyttö, syömishäiriöt tai epäterveelliset ruokailutottumukset, univaikeudet ja liikkumattomuus. Myös seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät tulokset liitettiin terveydelle haitalliseen käyttäytymiseen. Mitä enemmän yksilöllä oli haitallisia kokemuksia, sitä todennäköisemmin hänellä on nuoruudessaan useita seksikumppaneita ja ei-toivottuja raskauksia. Näiden tutkimusten tulosten perusteella lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset lisäävät merkittävästi todennäköisyyttä kaikelle terveyttä vahingoittavalle käyttäytymiselle.

Myös osa muista tarkasteltavista tutkimuksista (Salinas-Miranda ym. 2015; Sigurdardottir & Halldorsdottir 2012; Sigurdardottir & Halldorsdottir 2013) käsitteli terveydelle haitallista käyttäytymistä mm. päihteidenkäytön osalta ja niiden tulokset olivat samansuuntaiset; erilaisten päihteiden käyttö on sitä yleisempää, mitä enemmän lapsuudessa koettuja haitallisia kokemuksia henkilöllä on. Näissä tutkimuksissa nousi esille myös osallistujien univaikeudet ja niiden lisääntyminen suhteessa haitallisten kokemusten määrään.

Työ ja opiskelu

Tutkimusten mukaan lukion keskeyttäminen ja poissaolot lisääntyivät suhteessa lapsuudenaikaisiin haitallisiin kokemuksiin. ACE kokemuksilla näkyi yhteys myös lisääntyneeseen työttömyyteen ja pitkäaikaisiin sairauspoissaoloihin. Henkilöt, joilla oli lapsuudessaan 4 tai enemmän haitallisia kokemuksia, eivät todennäköisimmin suorittaneet lukiota loppuun, eivätkä edenneet työurallaan. (Bellis ym. 2013; Giovanelli ym. 2016.) Lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset voivat näkyä myös työnarkomaniana (Sigurdardottir & Halldorsdottir 2013).

Vanhemmuus

Tutkimusten tuloksista selvisi myös lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten mahdolliset vaikutukset henkilön vanhemmuudessa. Osallistujat kertoivat kokeneensa vaikeuksia koskettaa omaa lasta ja ottaa vastaan kosketuksia, he myös toivat esille vaikeuden luoda kiintymyssuhdetta omaan lapseen ja ylihuolehtivan suhtautumisen omaa lasta kohtaan. Osa vastaajista kertoi myös vaikeudesta luottaa lastaan toisten hoitoon. (Sigurdardottir & Halldorsdottir 2012; Sigurdardottir & Halldorsdottir 2013.)

Rikollinen käyttäytyminen

Tarkastelluissa tutkimuksissa tuli esille rikollisen käyttäytymisen lisääntyminen niillä henkilöillä, jotka ovat lapsuudessaan kokeneet useita haitallisia kokemuksia. Todennäköisyys sille, että henkilö on väkivallantekijä tai kohde, lisääntyy ACE kokemusten lisääntyessä, samoin kuin todennäköisyys pidätetyksi ja tuomituksi tulemiselle. (Bellis ym. 2013; Giovanelli ym. 2016.)

5.2 Toiminnallinen kokemus

Toiminnallisella kokemuksella tarkoitetaan henkilön omakohtaista kokemusta tehdystä toiminnasta. Toiminnallista kokemusta voidaan myös havainnoida, mutta silloin on otettava huomioon tulkinnan mahdollisuus. Luotettavimpaan tulokseen päästään, kun henkilö itse kertoo omasta kokemuksestaan (Fisher & Marterella 2019, 20–21). Tarkastelluista tutkimuksissa ei suoranaisesti mitattu tai kysytty osallistujien kokemusta toiminnasta, vaan koettua elämänlaatua ja tyytyväisyyttä. Elämä pääsääntöi-

sesti pitää kuitenkin sisällään paljon erilaista toimintaa, joten tässä lähdetään oletuksesta, että kokemus elämänlaadusta ja tyytyväisyydestä pitää sisällään myös elämään kuuluvat toiminnot ja niiden kokemisen. Myös Fisher ja Marterella (2019, 26–27) korostavat toiminnan teoriassaan sitä, kuinka kaikki elementit vaikuttavat toisiinsa, joten koettu tyytyväisyys ja elämänlaatu heijastuvat myös yksilön toimintaan.

Tutkimuksista nousi esille vaikeus ajatella selkeästi ja muodostaa omia mielipiteitä. Nämä molemmat näyttivät lisääntyvän suhteessa ACE kokemusten määrään. Vaikeus ajatella ja muodostaa mielipiteitä luokiteltiin alaluokkaan **ajattelutaidot**. Jos henkilön on vaikea muodostaa mielipiteitä, voi hänen olla vaikea tunnistaa myös omaa tunnetilaansa ja toiminnallista kokemustaan. Merkittävästi aineistosta erottui kyky tuntea läheisyyttä toiseen ihmiseen, tämä oli selkeästi yleisin haaste tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa ja lisääntyi kumulatiivisesti ACE kokemusten lisääntyessä. Myös kyvyttömyys rentoutua tuli esille vastaajien keskuudessa. Nämä yhdessä luokiteltiin alaluokkaan **läsnäolo** ja yhdistettiin kokemukseen toiminnasta, koska ne kertovat henkilökohtaisesta tilasta. Loput tutkimuksissa esille tulleista toiminnalliseen kokemukseen liitettävistä ilmauksista olivat negatiivisia, siksi ne luokiteltiin alaluokkaan **kielteiset tuntemukset**. Itsemurha-ajatuksia ja itsensä vahingoittamista esiintyi todennäköisemmin tutkimusten mukaan niiden keskuudessa, joilla oli useampia ACE kokemuksia. Samoin kokemus hyödyttömyydestä, pessimistisyys, sekä kyvyttömyys tuntea tunteita ja nauttia lisääntyivät suhteessa ACE kokemuksiin. (Hudges ym. 2016.) Tutkimustuloksista kävi ilmi, että myös todennäköisyys hallitsemattomiin vihan ja raivon tunteisiin on suurempi niillä, joilla on enemmän lapsuudessa koettuja haitallisia kokemuksia (Sigurdardottir & Halldorsdottir 2012).

5.3 Osallistuminen

Toimintaan osallistuminen (participation) tapahtuu, kun toiminnallinen suoriutuminen ja toiminnan kokeminen yhdistetään. Toimintaan osallistuminen ei välttämättä näy ulospäin, vaan henkilö voi olla hyvin sitoutunut ja osallistuva, vaikka näyttäytyisi ulospäin passiivisena. Osallistumisen taso voi myös vaihdella tilanteen mukaan. Osallistuminen voidaan nähdä positiivisena, neutraalina tai negatiivisena asiana (Fisher & Marterella 2019, 21–22) Kirjallisuuskatsauksessa mukana olleista tutkimuksista löytyi

hyvin vähän aineistoa minkä pystyi yhdistämään suoraan tähän osa-alueeseen, koska mukana olleiden henkilöiden osallistumista ei tutkimuksissa tutkittu. Tutkimukset antoivat kuitenkin viitteitä osallistumisen tasosta esimerkiksi kuvaamalla vaikeutta kohdata toisia ihmisiä ja muodostaa suhteita, tai vältellä vaativia tilanteita. Myös tutkittavien **asenteita** oli joissakin tutkimuksissa kuvattu. Esimerkiksi välinpitämättömyyttä; ”they were hyperactive, showed antisocial behaviour and disrespected law...” (Sigurdardottir & Halldorsdottir 2012). Vaikeus luoda sosiaalisia suhteita ja luottaa toisiin ihmisiin, ihmisjoukkojen ja vaativien tilanteiden välttely luokiteltiin alaluokkaan **sitoutuminen**. Sitoutuminen puolestaan liittyy vahvasti toimintaan osallistumiseen. Tutkimusten tuloksista tähän kategoriaan nostettiin vielä aiemmin mainittu opiskelujen keskeyttäminen ja poissaolot. Vaikka tutkimuksissa ei suoranaisesti sanottu mistä poissaolot tai keskeytykset johtuvat, on tässä tehty olettaus niiden ainakin osittain olevan sitoutumattomuutta. Fisherin ja Marterellan (2019, 22) mukaan osallistumisessa heijastuu yksilön arvot ja toiminnan merkitys. Välinpitämätön suhtautuminen kertoo, ettei asia ole arvostettu, joten silloin siihen liittyvään toimintaan henkilön sitoutumisen taso voi olla heikko. Osallistumisen taso vaikuttaa taas toiminnasta suoriutumiseen.

5.4 Toimintaan vaikuttavat elementit

TMO mallin (Fisher & Marterella 2019, 17) mukaan henkilön tausta ja siellä olevat tekijät kuuluvat yksilötekijöihin (client elements). Lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset ovat tämän luokittelun mukaan kaikki siis yksilötekijöitä. Toimintaan vaikuttavat ajalliset elementit (temporal elements) pitävät sisällään toiminnan historian ja aiemmat kokemukset, joten ACE kokemukset voidaan myös nähdä ajallisten elementtien kautta. Toisaalta tarkasteltaessa yksilöä, joka on kokenut lapsuudessaan haitallisia kokemuksia, heijastuvat lapsuudessa koettujen kokemusten vaikutukset muihin elementteihin. Esimerkiksi lapsuudenaikaisia haitallisista kokemuksia kohdannut henkilö, tässä kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltujen tutkimusten mukaan todennäköisimmin, asuu köyhällä asuinalueella (Giovanelli 2016), hänellä on vaikeuksia muodostaa sosiaalisia suhteita (Hudges 2016), eikä hän ei ole kovin korkeasti koulutettu (Bellis 2013). Nämä ulkoiset seikat puolestaan näyttäytyvät eri elementeissä yksilön toimintaa tarkasteltaessa ja vaikuttavat myös toiminnalliseen suoriutumiseen.

6 Pohdinta

Tämän kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli selvittää millä tavalla lapsuudessa koettut haitalliset kokemukset voivat näkyä toiminnassa vielä aikuisena ja liittää tätä tietoa toimintaterapian teoriaan. Työ oli haastavaa koska ACE tutkimuksissa käytettävät termit ja näkökulmat eroavat suuresti toimintaterapian termistöstä. Haluttuja tuloksia tuottavien hakusanojen löytämiseen meni paljon aikaa. Aihe oli kuitenkin erittäin mielenkiintoinen ja tutkimus vei helposti mukanaan. Välillä prosessin aikana täytyi palata tutkimuskysymykseen, jotta aihe ei olisi lähtenyt laajenemaan.

Tutkimuksista löytyneistä ilmauksista suurin osa liittyi toiminnalliseen suoriutumiseen, mikä oli odotettavaa, koska useat tutkimuksista keskittyivät tarkastelemaan yksilön käyttäytymistä. Toimintaterapeutin työssä toiminnan havainnointi on merkittävä osa toimintakyvyn arviointia, joten siinä mielessä tutkimus tuotti hyödyllistä tietoa toimintaterapeuttien käyttöön. Tutkimus herätti myös kysymyksiä siitä mikä tuloksista johtuu mistäkin asiasta. Esimerkiksi tuloksista ilmeni, että usein univaikeudet ja liikkumattomuus olivat osa ACE kokemuksista kärsineiden elämää aikuisuudessa. Voisiko olla mahdollista, että liikkumattomuus on seurausta univaikeuksista tai toisinpäin, vai ovatko molemmat seurausta lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten tuomasta toksisesta stressistä?

Tulokset eivät tuoneet mukanaan yllätyksiä. Oli jo ennestään selvää, että ACE kokemusten vaikutukset ovat laajat. Tulokset kuitenkin auttavat jäsentämään toimintaterapian näkökulmasta, miten traumakokemukset voivat ilmetä toiminnassa ja vaikuttaa elämään. Kuten kaikissa tässä katsauksessa mukana olleissa tutkimuksissa itsensäkin todetaan, olivat saadut tulokset yhteneväisiä aiempien ACE tutkimusten kanssa. Esimerkiksi lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten yhteys terveydelle haitalliseen käyttäytymiseen on ollut tiedossa jo ACE tutkimuksen alkua ajoista asti (Fellitti ym. 1998). Sen jälkeen on etsitty tietoa vaikutusmekanismeista ja löydetty yhteys toksiseen stressiin ja sen aiheuttamiin seurauksiin (Preventing Adverse Childhood Experiences 2019). Lapsuudessa alkanut toksinen stressi vaikuttaa elimistössä hyvin moninaisesti; se muokkaa aivoja ja vaikuttaa keskittymiseen, päätöstentekoon, oppi-

miseen ja stressinsietokykyyn, sillä uskotaan myös olevan vaikutusta mielenterveyden ongelmiin ja autoimmuunisairauksien syntyyn (Franke 2014). Toimintaterapeutin työssä tieto toksisesta stressistä ja sen seurauksista on merkityksellinen, koska sen kautta voidaan ymmärtää mistä esimerkiksi kyvyttömyys keskittyä saattaa johtua tai miksi henkilöä on vaikea saada motivoitumaan toimintaan. Pyrkimällä vaikuttamaan toksiseen stressiin, eli toisin sanoen, tasaamaan autonomisen hermoston toimintaa, voidaan lisätä terapian tuloksellisuutta (Franke 2014). Traumaattiset kokemukset voivat vaikuttaa myös henkilön osallisuuden kokemukseen ja ulkopuolisuuden tunteeseen (Perethnik & Weiss 2015). Vaikka toiminta olisi mielekästä, niin sisäinen kokemus ulkopuolisuudesta voi estää sitoutumisen ja osallistumisen.

Aiemmissa tutkimuksissa on löydetty yhteyksiä esimerkiksi ACE kokemusten ja syöpään sairastumisen väliltä, samoin kuin sairastumisen diabetekseen ja sydänsairauksiin (Preventing Adverse Childhood Experiences 2019). Nämä kaikki sairaudet voivat omalta osaltaan vaikuttaa toimintakykyyn ja toiminnasta suoriutumiseen, esimerkiksi juuri tässä työssä esille tulleiden, päivittäisten toimien osalta.

Tulosten liittäminen toimintaterapian teoriaan osoittautui hyvin haasteelliseksi juuri erilaisen termistön osalta. Transactional Model of Occupation (TMO) tarkastelee ihmistä ja ympäristöä laajasti ja korostaa kaikkien elementtien vaikutusta toisiinsa. Suurimmassa osassa tähän katsaukseen valituista tutkimuksista oli käytetty lääketieteellisiä termejä ja diagnooseja, ja henkilöiden oman kokemuksen ääni jäi pieneksi. Tuloksia analysoitaessa jouduttiin joissakin kohdin turvautumaan oletuksiin, koska suoria vastauksia tutkimuksista ei saanut. Esimerkiksi toiminnallista kokemusta tarkasteltaessa lähdettiin oletuksesta, että tutkimuksissa mainittu tyytyväisyys elämään käsittää myös kokemuksen toiminnasta.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuseettisen lautakunnan mukaan tieteellisen tutkimuksen tulee olla suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttävällä tavalla, jotta sen tulokset ovat uskottavia ja tutkimus eettisesti luotettava. Tätä opinnäytetyötä tehdessä on pyritty noudatta-

maan hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Työ on tehty noudattaen rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta, joka näkyy työprosessin huolellisessa raportoinnissa ja toistettavuudessa. Muiden tutkijoiden töitä on kunnioitettu ja annettu heille kuuluva arvo viittaamalla asianmukaisesti ja kuvailemalla tutkimustuloksia niin, että sisältö pysyy samana. (TENK 2012, 6–7.)

Tutkimuksen luotettavuutta alentaa se, että tutkimuksella oli vain yksi tekijä. Stoltin (2016, 80) mukaan kahden tutkijan analysoima aineisto on luotettavampaa kuin yhden, myöskään tutkimusaineisto ei ollut kirjoitettu tutkijan äidinkielellä. Vaikka aineisto on käyty tarkkaan läpi virheiden välttämiseksi ja väärrien tulkintojen minimoimiseksi, on niiden mahdollisuus suurempi kuin kahden tutkijan analysoimassa aineistossa.

Luotettavuutta lisää se, että kaikki katsaukseen mukaan valitut tutkimukset todettiin laadukkaiksi ja ne läpäisivät Joanna Briggs Instituutin (JBI) asettaman arviointikriteeristön. (Tutkimusten arviointikriteeristöt n.d.)

6.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Terveystieteidenhuollossa on tärkeää tunnistaa traumaattisten kokemusten vaikutukset, jotta asiakas saa oikeaa hoitoa. Tutkimuksesta kävi ilmi, etteivät kaikki, esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet, uskalla puhua tapahtuneista suoraan. Silloin tarvitaan tietoisuutta siitä millaisia havainnoitavia vaikutuksia tällaisilla traumaattisilla kokemuksilla voi olla, jotta voidaan kohdistaa palvelut oikein tai kohdata asiakas voimauttavalla tavalla. Yhdysvalloissa traumatietoisuus on ollut jo vuosia puheenaiheena, traumojen vaikutuksia on tutkittu paljon ja siihen liittyviä koulutuksia järjestetään toimintaterapeuteillekin (Fette ym 2019; Petrenchik & Weiss 2015).

Toimintaterapeutin yksi tärkeimmistä työkaluista on terapeutin vuorovaikutus (Hautala ym. 2016, 100) ja sen saavuttamiseksi pitää osata ottaa huomioon traumojen vaikutus asiakkaan elämässä ja toiminnassa. Jos asiakas ei tunne oloaan turvaliseksi, ei hän pysty ottamaan vastaan uutta tietoa (Leikola ym. 2016). Toimintaterapeutti voi omaa vuorovaikutustaan ja toimintaansa mukauttamalla luoda olosuhteet,

jotka auttavat asiakasta rentoutumaan ja kokemaan olonsa turvalliseksi. Jotta tämä onnistuisi, on toimintaterapeutilla hyvä olla käsitys siitä, kuinka lapsuuden traumaattiset kokemukset voivat ilmetä käytöksessä ja toiminnassa, ja kuinka niihin voidaan vaikuttaa ilman, että tarvitsee seuloa jokaisen asiakkaan traumakokemuksia. Traumatietoisesta lähestymisestä ei kärsi sellainenkaan, joka ei traumoja ole kohdannut. Toimintaterapeuttiliitto (n.d.) määrittelee toiminnantieteen tutkivan toiminnan mahdollistavia tekijöitä. Jotta voidaan tutkia toiminnan mahdollistavia tekijöitä, täytyy myös olla selvillä toimintaa estävistä tekijöistä. Kuten tämä tutkimus on osoittanut, terapeutisessa työssä ei voida jättää huomioimatta lapsuuden kokemusten vaikutuksia, koska yksilö on kokonaisuus ja kaikki osa-alueet kytkeytyvät toisiinsa.

Tutkimus lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten näkymisestä käyttäytymisessä tai toiminnassa on keskittynyt paljon lapsiin (Perethnik & Weiss 2015), mikä onkin tärkeää, jotta haitallisten kokemusten seuraukset saadaan minimoitua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Toimintaterapeutit kohtaavat työssään kuitenkin paljon myös aikuisia, jotka ovat jääneet vaille oikeanlaista hoitoa ja kohtaamista. Tutkimuksessa on selvinnyt, että usein traumojen vaikutuksista kärsivät henkilöt hakeutuvat terveydenhuollon piiriin, saamatta kuitenkaan apua varsinaiseen ongelmaan (Sigurdardottir & Halldorsdottir 2013). Toimintaterapeutti voi omalla toimialueellaan välittää eteenpäin tietoa traumoista ja niiden vaikutuksista. Yhteiskunnallisesti toimintaterapeutti voi olla luomassa turvallisia traumatietoisia ympäristöjä ja mahdollistamassa osallistuminen mahdollisimman monille.

Johtopäätöksenä kirjallisuuskatsaukselle voidaan todeta, että tämän kaltaiselle tutkimukselle on tarve. Toimintaterapeutit työskentelevät erilaisten toimintakyvyn haasteiden parissa ja tämä katsaus osoittaa, että näiden haasteiden taustalla voi olla myös kyse lapsuuden traumojen vaikutuksista. Lähestyttäessä toimintaterapiassa asiakasta traumatietoisesti voidaan päästä parempaan vuorovaikutukseen ja sitä kautta parempaan terapeutiseen lopputulokseen. Traumatietoisuuden ja traumatietoisesta lähestymistavan yleistyessä toimintaterapeutit voivat omalta osaltaan vaikuttaa lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten vaikutusten minimoimiseen.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tulosten ja aiempien tutkimusten perusteella lapsuudenaikaisten haitallisten kokemusten seurausten ilmeneminen on hyvin laaja-alainen ja useita henkilöitä koskettava ongelma. Sen vuoksi traumatietoisuutta tulisi ehdottomasti lisätä terveyden- ja sosiaalihuollon piirissä. Toimintaterapeutit työskentelevät myös lapsuudessa traumatisoituneiden asiakkaiden parissa ja heillä on hyvät mahdollisuudet tunnistaa toimintamallien taustalla mahdollisesti olevat traumaattiset kokemukset. Olisi hyvä koota yhteen tietoa, kuinka toimintaterapeutit Suomessa voisivat käytännön työssä työskennellä traumatietoisesti ja ennaltaehkäisevästi eri toimintaympäristöissä, kuten kouluissa, päiväkodeissa, sairaaloissa tai kotikuntoutuksessa. Olisi myös hyödyllistä tietää miten laajasti traumainformoitu lähestymistapa on jo käytössä toimintaterapeuttien keskuudessa Suomessa, jotta traumatietoutta voidaan kohdentaa sinne missä sitä eniten tarvitaan.

Lähteet

Bellis, M.A., Lowey, H., Leckenby, N., Huges, K. ja Harrison, D. 2013. Adverse childhood experiences: retrospective study to determine their impact on adult health behaviours and health outcomes in a UK population. *Journal of Public Health* Vol. 36, No. 1, pp. 81– 91. doi:10.1093/pubmed/fdt038

Bellis, M.A., Hughes, K., Leckenby, N., Jones, L., Baban, A., Kachaeva, M., Povilaitis, R., Pudule, I., Qirjako, G., Ulukol, B., Ralevah, M. & Terzici, N. 2014. Adverse childhood experiences and associations with health-harming behaviours in young adults: surveys in eight eastern European countries. *Bull World Health Organ* 2014; 92: 641–655B doi: <http://dx.doi.org/10.2471/BLT.13.129247>

Burke Harris, N. 2019. *Syväälle ulottuvat juuret. Turvattomasta lapsuudesta tasapainoiseen aikuisuuteen*. Helsinki: Basam Books

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., Marks, J. S. 1998. Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults - The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. Viitattu 27.2.2020
[https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)

Felitti, V. J. & Anda, R. F. 2009. The Relationship of Adverse Childhood Experiences to Adult Medical Disease, Psychiatric Disorders, and Sexual Behavior: Implications for Healthcare. Kappale teoksesta "The Hidden Epidemic: The Impact of Early Life Trauma on Health and Disease" R. Lanius & E. Vermetten. Viitattu 27.2.2020.
<https://www.theannainstitute.org/LV%20FINAL%202-7-09.pdf>

Fette, C., Lambdin-Pattavina, C. & Weaver, L.L. 2019. Understanding and Applying Trauma-Informed Approaches Across Occupational Therapy Settings. AOTA CE, Continuing Education Article. Viitattu 15.4.2020.
<https://www.aota.org/~media/Corporate/Files/Publications/CE-Articles/CE-article-May-2019-Trauma.pdf>

Fisher, A. G., Marterella, A. 2019. *Powerful practice: A model for authentic occupational therapy*. Fort Collins, CO: Center of Innovated OT Solution

Franke, H. A. 2014. Toxic Stress: Effects, Prevention and Treatment Hillary. Review. Department of Pediatrics, Section of Pediatric Critical Care, University of Arizona, Tucson, AZ. *Children* 2014, 1, 390-402; doi:10.3390/children1030390

Giovanelli, A., Reynolds, A.J., Mondì, C.F., ja Suh-Ruu Ou. 2016. Adverse Childhood Experiences and Adult Well-Being in a Lowincome, Urban Cohort. *Pediatrics* Vol 137 (4) April 2016 :e 20154016 DOI: 10.1542/peds.2015-401

Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, L. & Rusi-Pyykönen, M. 2016. Toiminnan voimaa. Toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita.

Hudges, K., Lowey, H., Quigg, Z. ja Bellis, M. A. 2016. Relationships between adverse childhood experiences and adult mental well-being: results from an English national household survey. *BMC Public Health* 16:222. DOI 10.1186/s12889-016-2906-3

Laditka, J.N. & Laditka, S.B. 2018. Adverse Childhood Circumstances and Functional Status throughout Adult Life. *J Aging Health*. 2018 October; 30(9): 1347–1368. doi:10.1177/0898264317715976

Leikola, A., Mäkelä, J. ja Punkanen, M. 2016. Polyvagaalinen teoria ja emotionaalinen trauma. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 2016;132(1):55-61. Viitattu 24.3.2020. <https://www.duodecimlehti.fi/duo12910>

Petrenchik, T. & Weiss, D. 2015. Occupational Therapy's Role in Mental Health Promotion, Prevention, & Intervention With Children & Youth Childhood Trauma. The American Occupational Therapy Association, Inc. Viitattu 15.4.2020. <https://www.aota.org/~media/Corporate/Files/Practice/Children/Childhood-Trauma-Info-Sheet-2015.pdf>

Preventing Adverse Childhood Experiences. 2019. www.sivut. National Center for Injury Prevention and Control, Division of Violence Prevention. Viitattu 27.2.2020 <https://www.cdc.gov/violenceprevention/childabuseandneglect/aces/fastfact.html>

Salinas-Miranda, A.A., Salemi, J.L., King, L.M., Baldwin, J.A., Berry, E., Austin, D.A., Scarborough, K., Spooner, K.K., Zoorob, R.J. ja Salihu, H.M. 2015. Adverse childhood experiences and health related quality of life in adulthood: revelations from a community needs assessment. *Health and Quality of Life Outcomes* (2015) 13:123 DOI 10.1186/s12955-015-0323-4

Sigurdardottir, S. & Halldorsdottir, S. 2012. Deep and almost unbearable suffering: consequences of childhood sexual abuse for men's health and well-being. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*; 2012; 26; 688–697 doi: 10.1111/j.1471-6712.2012.00981.x

Sigurdardottir, S. & Halldorsdottir, S. 2013. Repressed and silent suffering: consequences of childhood sexual abuse for women's health and well-being. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*; 2013; 27; 422–432 doi: 10.1111/j.1471-6712.2012.01049.x

Stolt, M., Axelin, A., Suhonen, R. 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto. Turku: Hoitotieteen laitos.

TENK -Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Toimintaterapia. N.d. Toimintaterapeuttiliiton www-sivut. Viitattu 10.4.2020.
<http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia/>

Tutkimusten arviointikriteeristöt. N.d. Hotus – hoitotyön tutkimussäätiön www-sivut. Viitattu 17.4.2020. <https://www.hotus.fi/jbin-kriittisen-arvioinnin-tarkistuslistat/>

Whitney, R. 2020. Self-Regulation as Key Factor in Protection Against the Harmful Effects of Adverse Childhood Experiences: Critical Role for Occupational Therapists. *The Open Journal of Occupational Therapy*, 8(1), 1-9. <https://doi.org/10.15453/2168-6408.1622>

Liitteet

Liite 1 Tietokannoissa käytetyt hakulausekkeet

Tietokanta	Rajaukset	Hakulauseke	Tuloksia	Soveltuvia
PubMed	10 v free fulltext adult +19	(adverse childhood experi- ences) AND wellbeing	36	2
		(adverse childhood experi- ences) AND functional status	39	1
Cinahl	10 v fulltext all adult	(adverse childhood experi- ences OR childhood trauma OR childhood neglect) AND (par- ticipation OR engagement OR involvement)	19	1
		(adverse childhood experi- ences OR childhood trauma OR childhood neglect) AND (well- being OR well-being OR well- being)	24	2
Google Scholar	10 v artikkelin otsi- koista	(adverse childhood experi- ences) AND wellbeing	4	1
		(adverse childhood experi- ences) AND adult behaviour	3	1
		(adverse childhood experi- ences) AND quality of life	11	1
Manuaalinen haku				1

Liite 2 Mukaan valitut tutkimukset ja niiden keskeiset tulokset

Tutkimus (tekijät, julkaisuvuosi ja nimi)	Tutkimuksen tavoite ja tutkimusasetelma	Keskeiset tulokset
Hudges, K., Lowey, H., Quigg, Z. ja Bellis, M. A. 2016. Relationships between adverse childhood experiences and adult mental well-being: results from an English national household survey.	Tutkia lapsuuden haitallisten kokemusten suhdetta mielenterveyteen ja tyytyväisyyteen Poikittaistutkimus	Erityisesti läheisyyden kokemista oli harvoin tai ei lainkaan henkilöillä, joilla oli useita haitallisia kokemuksia. Alhainen henkinen hyvinvointi ja tyytymättömyys elämään lisääntyivät suhteessa ACE kokemuksiin.
Laditka, J.N. & Laditka, S.B. 2018. Adverse Childhood Circumstances and Functional Status throughout Adult Life.	Tutkia lapsuuden haitallisten kokemusten suhdetta toiminnalliseen tilaan/toimintakykyyn Pitkittäistutkimus	Lapsuudenaikaiset haitalliset kokemukset voivat merkittävästi alentaa toimintakykyä aikuisiässä.
Bellis, M.A., Lowey, H., Leckenby, N., Hudges, K. ja Harrison, D. 2013. Adverse childhood experiences: retrospective study to determine their impact on adult health behaviours and health outcomes in a UK population	Tutkia yhteyttä lapsuuden haitallisten kokemusten ja huonojen terveys- ja sosiaalitulosten välillä Poikittaistutkimus	Korkeat ACE pisteet korreloivat haitallisten elintapojen kanssa. Tutkimuksen mukaan korkeat ACE pisteet voivat estää sosiaalista liikkettä ja siirtää köyhyyttä sukupolvelta toiselle
Giovanelli, A., Reynolds, A.J., Mondì, C.F., ja Suh-Ruu Ou. 2016. Adverse Childhood Experiences and Adult Well-Being in a Lowincome, Urban Cohort	Tutkia lapsuuden haitallisten kokemusten yhteyttä aikuisten hyvinvointiin köyhissä kaupunginosissa Pitkittäistutkimus	Taloudellinen hyvinvointi, opinnoissa ja työssä menestyminen vähentyvän mitä enemmän henkilöillä on haitallisia kokemuksia lapsuudessaan
Salinas-Miranda, A.A., Salemi, J.L., King, L.M., Baldwin, J.A., Berry, E., Austin, D.A., Scarborough, K., Spooner, K.K., Zoorob, R.J. ja Salihi, H.M. 2015. Adverse childhood experiences and health related quality of life in adulthood: revelations from a community needs assessment	Arvioida millä tavoilla lapsuuden haitalliset kokemukset vaikuttavat terveyteen liittyvään elämänlaatuun (health-related quality of life -HRQoL) pienituloisten keskuudessa Floridassa Poikittaistutkimus	Korkeat ACE pisteet korreloivat koetun elämänlaadun kanssa. Elämänlaatunsa huonoimmaksi koke-neilla oli enemmän stressiä ja uni-vaikeuksia
Bellis, M.A., Hughes, K., Leckenby, N., Jones, L., Baban, A., Kachaeva, M., Povilaitis, R., Pudule, I., Qirjako, G., Ulukol, B., Ralevah, M. & Terzici, N. 2014. Adverse childhood experiences and associations with health-harming behaviours in young adults: surveys in eight eastern European countries	Arvioida lapsuuden aikaisten haitallisten kokemusten yhteyttä nuorten Itä-Eurooppalaisten aikuisten terveyteen. Poikittaistutkimus	Korkeat ACE pisteet lisäävät todennäköisyyttä terveyttä vahingoittavalle käyttäytymiselle
Sigurdardottir, S. & Halldorsdottir, S. 2012. Deep and almost unbearable suffering: consequences of childhood sexual abuse for men's health and well-being.	Tutkia seksuaalisen hyväksikäytön seurauksia islantilaisien miesten terveyteen ja hyvinvointiin. Narratiivinen tutkimus	Tutkimus kuvasi mm. vanhemmuuden vaikeuksia ja vihan tunteita, sekä masennusoireita ja pähteiden ongelmakäyttöä.
Sigurdardottir, S. & Halldorsdottir, S. 2013. Repressed and silent suffering: consequences of childhood sexual abuse for women's health and well-being.	Tutkia seksuaalisen hyväksikäytön seurauksia naisten terveyteen ja hyvinvointiin. Narratiivinen tutkimus	Tutkimus toi esille vaikeuksia vanhemmuudessa ja läheisissä suhteissa, sekä terveydenhuollon rajallisuuden traumojen vaikutusten tunnistamisessa.

Liite 3 Aineiston luokittelu pääluokkaan 'Toiminnallinen suoriutuminen'

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Ala-luokka	Pääluokka
"the population prevalence of IADL impairment, ADL difficulty, and ADL dependency was significantly higher for women reporting 4+ adversities"	IADL kyvyttömyys, ADL vaikeudet ja ADL riippuvuus	Päivittäiset toiminnot	Toiminnallinen suoriutuminen (Occupational performance) <i>Havainnoitavissa oleva toiminta</i>
" have problems with touching and hugging their children and with being touched by them."	Vaikeus koskea ja ottaa kosketuksia vastaan omalta lapselta	Vanhemmuus	
" Some have tended to be overprotective fathers"	Ylihuolehtiminen		
"4 ACE groups were significantly less likely to complete high school"	Lukion keskeyttäminen	Työ ja opiskelu	
" Increasing prevalence of current unemployment/long-term sickness was seen with increasing ACE"	Työttömyys, poissaolot ja sairauslomamat		
" social sufferings that include absenteeism and difficulties keeping a job along with financial troubles"			
" being workaholics and using work as an escape"	Työnarkomania	Terveydelle haitallinen käyttäytyminen	
" All substance use measures increased in prevalence with increasing ACEs"	Päihteidenkäyttö		
" Smoking, heavy drinking and cannabis use all increased with ACE counts"			
" those who reported at least four adverse childhood experiences had higher odds for physical inactivity"	Liikkumattomuus		
" ACEs increased with prevalence of having (females)/causing (males) unintentional pregnancy age ,18 years and having had sex ,16 years"	Seksuaalikäyttäytyminen		
" All of them had some kind of eating disorder."	Ruokailutottumukset ja syömishäiriöt		
" low fruit and vegetable intake was significantly more likely in those with 4+ ACEs"			
" ACE significantly predicted two mediators, namely perceived stress and sleepless days"	Univaikeudet		
" They have had problems with sleep since childhood"			
" Increasing ACEs were associated with higher prevalence of both having been hit and hitting someone else"	Väkivaltaisuus ja rikollisuus	Rikollinen käyttäytyminen	
" Individuals with multiple ACEs were significantly more likely to be arrested as juveniles"			

Liite 4 Aineiston luokittelu pääluokkaan 'Toiminnallinen kokemus'

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Ala-luokka	Pääluokka
" individuals with higher ACE counts were more likely to report never or rarely (in the last two weeks) thinking clearly and being able to make up one's own mind"	Vaikeus ajatella selkeästi ja muodostaa mielipiteitä	Ajattelu- taidot	Toiminnallinen kokemus (Occupational experience) <i>Yksilön oma kokemus toiminnasta</i>
" individuals with higher ACE counts were more likely to report never or rarely (in the last two weeks) feeling relaxed or close to others"	Vaikeus rentoutua ja olla muiden lähellä	Läsnäolo	
" individuals with higher ACE counts were more likely to report never or rarely (in the last two weeks) feeling useful"	Hyödyttömyyden kokemus	Kielteiset tunte- mukset	
" the prevalence of low life satisfaction increased from 8.5% in those with no ACEs to 29.9% in those with 4+ ACEs, with 34.6% of this ACE category also having low mental wellbeing" " I never enjoyed life. I lacked emotions, was emotionally disconnected" " individuals with higher ACE counts were more likely to report never or rarely (in the last two weeks) feeling optimistic"	Kyvyttömyys nauttia/tunteettomuus		
" The participants all report being angry for a certain amount of time. They have even felt such uncontrollable rage that they thought it must be insanity, another personality or that they must have blacked out as during a fit of rage"	Vihan ja raivon tunteet		
" They have all had some self-destructive tendencies, self-harming or having suicidal thoughts"	Itsetuhoiset ajatukset		

Liite 5 Aineiston luokittelu pääluokkaan 'Osallistuminen'

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka
" All of them have had problems with close connection and to have normal relations. They have marriage problems and difficulty trusting" " They want to be alone, not to mingle with other people"	Vaikeus olla lähellä ja luottaa muihin	Sitoutuminen	Osallistuminen/ toiminnan merkitys (Participation) <i>Osallistumisen tason määrittää yksilön kokemus</i>
" They find it difficult to be in a crowd and avoid close encounters and heavy demands which they feel have always been made on them."	Kohtaamisten ja vaatimusten välttely		
"social sufferings that include absenteeism and difficulties keeping a job" "4 ACE groups were significantly less likely to complete high school"	Opintojen keskeytys ja poissaolot		
" they were hyperactive, showed antisocial behaviour and disrespected law..."	Antisosiaalisuus ja epäkunnioitus	Suhtautuminen/ asenne	